

THE PRESENT STATUS OF THE STEPPE EAGLE IN KAZAKHSTAN

Pulikova G.I. (Biodiversity Research and Conservation Center Community Trust, Astana, Kazakhstan)

Kaptyonkina A.G. (Biodiversity Research and Conservation Center Community Trust, Astana; Institute of Zoology of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan)

Smelansky I.E. (Association for the Conservation of Biodiversity of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan; Sibecocenter LLC, Novosibirsk, Russia)

Zinevich L.S. (All-Russian Research Institute for Environmental Protection, Moscow, Russia)

Nikolenko E.G., Karyakin I.V. (Russian Raptor Research and Conservation Network; Sibecocenter LLC, Novosibirsk, Russia)

Contact:

Genriyetta Pulikova
genriyetta.pulikova@gmail.com

Alyona Kaptyonkina
alyonakaptyonkina@gmail.com

Ilya Smelansky
oppia@yandex.ru

Ljudmila Zinevich
lzinevich@gmail.com

Elvira Nikolenko
elviranikolenko@gmail.com

Igor Karyakin
ikar_research@mail.ru

Recommended citation: Pulikova G.I., Kaptyonkina A.G., Smelansky I.E., Zinevich L.S., Nikolenko E.G., Karyakin I.V. The Present Status of the Steppe Eagle in Kazakhstan. – *Raptors Conservation*. 2023. S2: 247–252. DOI: 10.19074/1814-8654-2023-2-247-252 URL: <http://rrrcn.ru/en/archives/35051>

The Steppe Eagle (*Aquila nipalensis*) is a bird, without which it is impossible to imagine Kazakhstan. According to the latest 2018 population estimate, there were 20950–31570 breeding pairs in the country (68.5–82.2% of the world population). The Kazakhstan population has been steadily declining since at least the 1990s (Karyakin, 2018). In the present period, an unfavorable trend is observed throughout the entire Kazakhstan range of the Steppe Eagle, but the lack of regular and geographically representative monitoring does not allow a correct assessment of the rate of decline.

Steppe eagles on breeding in Kazakhstan are unevenly distributed in three breeding groups: western, central, and eastern.

The largest – western – is the population core of the species. In 2006, it was estimated at 12273–29566 pairs of Steppe Eagle, with an average of 20658 pairs (Karyakin, Novikova, 2006). At present, this estimate is 10–25,000, with an average of 17,200 pairs (-16.7%), but the status of several breeding groups in the Volga-Ural interfluvium, on the Sub-Urals Tableland, and in the Southern Mugodzhary, where monitoring has not been carried out for the last 10 years, is unclear, and it is possible that this estimate is already higher than the actual number of the species.

A negative trend was confirmed in Aktobe Region. The proportion of occupied nests (active and reserved) consistently decreased: 81% in 2010, 68% in 2012, 57% in 2015, 41.5% in 2017. The proportion of lost nests (destroyed and burned) was high –

14% in 2017, although it ranged from 1.6% to 6% in earlier studies. On average, there were 1.58±0.61 nestlings per successful nest in 2017 (our data).

Other authors also conducted monitoring in Aktobe Region in 2018–2023 (Bragin, pres. coll.). The share of active nests amounted to 35.94% in 2018, 14.68% in 2019, 21.43% in 2021, 15.74% in 2022, 21.26% in 2023. The authors note that there is a trend of smooth decrease in the number of the Steppe Eagle. The maximum brood size was observed in 2019 (2.1±0.23 nestlings per successful nest) and the minimum brood size was observed in 2021 (1.7±0.16 nestlings per successful nest).

In the Northern Chink of Ustyurt (Donnyztau Chink, Zheltau butte plateau and Sholkara ridge), 14 breeding territories of the Steppe Eagle were localized in 2018–2019 (6 of them inhabited, 3 with unsuccessful breeding) (Smelyansky *et al.*, 2020). Successful nests had 1–2 nestlings. Actual breeding density (1.3 pairs/100 km²) was much lower than potential.

In the Aktobe part of Donnyztau in 2022, only one nest was found inhabited out of 13 examined breeding territories, and 12 territories (92%) were found uninhabited. The presence of eagles was recorded in 11 territories (85%) (Smelyansky *et al.*, pres. coll.).

The number of steppe eagles nesting in trees and power lines along the Aktobe-Uralsk highway has decreased dramatically over the past 10 years.

West of the Ural River in the basin of the drainless Aschiozek River, monitor-

ing began in 2022 (Smelyansky *et al.*, pres. coll.). Only 36% of active nests were observed. Average brood size was 1.69 ± 0.79 ($n=16$). In 2023 the rate of active nests was 31%, including 22% with successful breeding.

In Central Kazakhstan (Karaganda Region), the species' abundance decreased by 27.08% from 2007 to 2017. In 2017, there were between 4794 and 5814 breeding pairs in the region, with an average of 5,275 (Karyakin *et al.*, 2017). Monitoring in 2018 confirmed a rapid decline in abundance with a loss of 222 to 548 individuals in a single year (Karyakin *et al.*, 2019).

In the east, an estimate was made in 2006 in the Kalbinsk Highlands: 1200 breeding pairs, brood size 2 ± 0.53 ($n=8$) (Smelyansky *et al.*, 2006). In 2009 in the Northern Pribalkhashie the species abundance was estimated at 460 pairs. Brood size was 1.9 ± 0.5 ($n=15$) (Barashkova *et al.*, 2009). In 2012–2013, researchers observed 2 ± 0.9 ($n=7$) eggs/nestlings (Barashkova, Smelyansky, 2014). In 2020, the estimate of Steppe Eagle abundance for the entire East Kazakhstan region was from 1110 to 2368 pairs, with an average of 1617 pairs. The number of nestlings in broods was 1 nestling per successful nest ($n=11$). The productivity of the population was the lowest in the range of the species in Kazakhstan according to studies in 2020 (Pulikova *et al.*, 2021).

In 2023, the negative trend continued. In the northern foothills of the Dzungarian Alatau we observed only 2 active nests of the Steppe Eagle. As we move northward, active nests begin to appear after crossing the Balkhash-Alakol Basin, but very low productivity is observed. It looks more stable northward in the Kalbinsky Highlands.

Now we observe a narrowing of the breeding range of the Steppe Eagle due to the exclusion of peripheral territories, especially desert and semi-desert ones. By excluding these territories, we come to an estimate of 16750–28070 breeding pairs as of 2023 (loss after 2018 of about 3850 pairs minimum).

There are a number of current threats to the Steppe Eagle in Kazakhstan:

- habitat loss and degradation;
- electrocution on power lines;
- reduction of food resources;
- targeted and unintentional poisoning;
- intentional shooting and hunting.

Wind and (to a lesser extent) solar power generating facilities pose a growing potential threat.

Reduction in the amount and/or availability of food resources today plays a leading role in the decline of the species. In the south and southeast of Kazakhstan, there has been a prolonged depression in rodent numbers, affecting all species from the Great Gerbil (*Rhombomys opimus*) and Ground Squirrel (*Spermophilus fulvus*) to Voles (*Microtus socialis*) (Karyakin *et al.*, 2022). To the north, for example, in the Kalbinsky Highlands, the food reserve of the Steppe Eagle consists of the Red-Cheeked and Long-Tailed Ground Squirrel (*Spermophilus erythrogegnis*, *S. undulatus*), the Altai Myospalax (*Myospalax myospalax*), the Steppe and Altai Pika (*Ochotona pusilla*, *O. alpina*) (Smelyansky *et al.*, 2006). No such catastrophic depression in rodent populations is observed here, which contributes to the preservation of a fairly stable local breeding group of the Steppe Eagle.

In addition to nesting, large numbers of immature individuals move within Kazakhstan during summer migrations (Karyakin *et al.*, 2019). The migrating individuals prefer to stay in food-rich areas, mainly in Central and Western Kazakhstan, which is evident from telemetry data. Steppe eagles from Russia, Western Mongolia and Northwest China also fly through Kazakhstan. For example, 15536 (13584–17942) individuals are found on migration through Karatau alone (Karyakin *et al.*, 2021), and in general up to 90% of the entire world population of the species may fly through Kazakhstan.

Kazakhstan is a key country in the conservation of the Steppe Eagle and conservation organizations need to strengthen activities aimed at this species. Especially as the list of threats continues to grow.

Female and nestlings of the Steppe Eagle (*Aquila nipalensis*) in the nest on the rock.
Photo by I. Karyakin.

Самка и птенцы степного орла (*Aquila nipalensis*) в гнезде на скале.
Фото И. Карякина.

Дала қыранының аналығы мен балапандары жартастағы ұясында. И. Карякиннің фотосы.

СОВРЕМЕННЫЙ СТАТУС СТЕПНОГО ОРЛА В КАЗАХСТАНЕ

Пуликова Г.И. (ОФ «Центр изучения и сохранения биоразнообразия», Астана, Казахстан)

Каптёнкина А.Г. (ОФ «Центр изучения и сохранения биоразнообразия», Астана; РГП «Институт зоологии Министерства образования и науки РК», Алматы, Казахстан)

Смелянский И.Э. (РОО «Ассоциация сохранения биоразнообразия Казахстана», Астана, Казахстан; ООО «Сибэкоцентр», Новосибирск, Россия)

Зиневич Л.С. (ФГБУ «ВНИИ Экология», Москва, Россия)

Николенко Э.Г., Карякин И.В. (Российская сеть изучения и охраны пернатых хищников; ООО «Сибэкоцентр», Новосибирск, Россия)

Контакт:

Генриетта Пуликова
genriyetta.pulikova@gmail.com

Алёна Каптёнкина
alynakaptyonkina@gmail.com

Илья Смелянский
orria@yandex.ru

Людмила Зиневич
lzinevich@gmail.com

Эльвира Николенко
elviranikolenko@gmail.com

Игорь Карякин
ikar_research@mail.ru

Рекомендуемая цитата: Пуликова Г.И., Каптёнкина А.Г., Смелянский И.Э., Зиневич Л.С., Николенко Э.Г., Карякин И.В. Современный статус степного орла в Казахстане. – Пернатые хищники и их охрана. 2023. Спецвып. 2. С. 247–252. DOI: 10.19074/1814-8654-2023-2-247-252 URL: <http://rrcn.ru/ru/archives/35051>

Степной орел (*Aquila nipalensis*) – птица, без которой невозможно представить Казахстан. Согласно последней оценке численности 2018 г. в стране гнездилось 20950–31570 пар (68,5–82,2% мировой популяции). Численность казахстанской популяции устойчиво снижается, начиная как минимум с 1990–х гг. (Карякин, 2018). В настоящий период неблагоприятный тренд наблюдается по всему казахстанскому ареалу степного орла, но отсутствие регулярного и географически репрезентативного мониторинга не позволяет корректно оценить темпы сокращения.

Степные орлы на гнездовании в Казахстане неравномерно распределены по трём гнездовым группировкам: западной, центральной и восточной.

Самая крупная – западная – популяционное ядро вида. В 2006 г. она оценивалась в 12273–29566 пар степного орла, в среднем – 20658 пар (Карякин, Новикова, 2006). В настоящее время эта оценка составляет 10–25 тыс., в среднем, 17,2 тыс. пар (-16,7%), но при этом неясен статус нескольких гнездовых группировок в Волго-Уральском междуречье, на Подуральском плато и в Южных Мугоджарах, где мониторинг не осуществлялся последние 10 лет и возможно, эта оценка уже выше реальной численности вида.

В Актыбинской области был подтверждён негативный тренд. Доля занятых гнезд (активных и абонируемых) последовательно снижалась: 81% в 2010 г.,

68% в 2012 г., 57% в 2015 г., 41,5% в 2017 г. Доля утраченных гнезд (разрушенных и сгоревших) в 2017 г. оказалась высокой – 14%, хотя в более ранних исследованиях она колебалась от 1,6% до 6%. В 2017 г. в среднем на успешное гнездо приходилось 1,58±0,61 птенца (наши данные).

Другими авторами также проводился мониторинг в Актыбинской области в 2018–2023 гг. (Брагин, наст. сборник). Доля активных гнёзд составила 35,94% в 2018 г., 14,67% в 2019 г., 21,43% в 2021 г., 15,74% в 2022 г., 21,26% в 2023 г. Авторы отмечают, что прослеживается тенденция плавного снижения численности степного орла. Максимальный размер выводков наблюдался в 2019 г. (2,1±0,23 птенцов на успешное гнездо), минимальный – в 2021 г. (1,7±0,16 птенцов на успешное гнездо).

На Северном чинке Устьурта (чинк Донызтау, останцовое плато Жельтау и гряда Шолькара) в 2018–2019 гг. локализовано 14 гнездовых участков степного орла (из них 6 жилых, 3 с неудачным размножением) (Смелянский и др., 2020). В успешных гнёздах было 1–2 птенца. Фактическая плотность гнездования (1,3 пары/100 км²) оказалась значительно ниже потенциальной.

В актыбинской части Донызтау в 2022 г. из 13 осмотренных гнездовых участков жилое гнездо найдено только на одном, 12 участков (92%) оказались нежилыми. Присутствие орлов отмечено на 11 участках (85%) (Смелянский и др., в наст. сборнике).

За последние 10 лет резко сократилась численность степных орлов, гнездящихся на деревьях и ЛЭП вдоль трассы Актобе – Уральск.

Западнее р. Урал в бассейне бессточной р. Ащииозек мониторинг начат в 2022 г. (Смелянский и др., наст. сборник). Было отмечено лишь 36% активных гнёзд. Средний размер выводка – $1,69 \pm 0,79$ ($n=16$). В 2023 г показатель активных гнёзд составил 31%, в том числе 22% с успешным размножением.

В Центральном Казахстане (Карагандинская область) с 2007 по 2017 гг. численность вида снизилась на 27,08 %. В 2017 г. в регионе насчитывалось от 4794 до 5814 гнездящихся пар, в среднем 5275 (Карякин и др., 2017). В результате мониторинга в 2018 г. было подтверждено стремительное сокращение численности с потерей от 222 до 548 особей за один год (Карякин и др., 2019).

На востоке в 2006 г. была дана оценка в Кабинском нагорье: 1200 гнездящихся пар, величина выводков $2 \pm 0,53$ ($n=8$) (Смелянский и др., 2006). В 2009 г. в Северном Прибалхашье численность вида была оценена в 460 пар. Величина выводков составляла $1,9 \pm 0,5$ ($n=15$) (Барашкова и др., 2009). В 2012–2013 гг. исследователи отмечали $2 \pm 0,9$ ($n=7$) яиц/птенцов (Барашкова, Смелянский, 2014). В 2020 г. оценка численности степного орла для всей Восточно-Казахстанской области составила от 1110 до 2368 пар, в среднем 1617 пар. Число птенцов в выводках – 1 птенец на успешное гнездо ($n=11$). Продуктивность популяции по исследованиям 2020 г. оказалась самой низкой в ареале вида в Казахстане (Пуликова и др., 2021).

В 2023 г. негативный тренд сохранился. В северных предгорьях Джунгарского Алатау нами отмечено только 2 активных гнезда степного орла. При продвижении на север активные гнезда начинают появляться после пересечения Балхаш-Алакольской котловины, но отмечается очень низкий уровень продуктивности. Севернее в Калбинском нагорье ситуация выглядит более стабильной.

Сейчас наблюдается сужение гнездового ареала степного орла за счёт исключения из него периферийных участков, в особенности пустынных и полупустынных. Исключив эти участки, мы приходим к оценке численности по состоянию на 2023 г. в 16750–28070 гнездящихся пар (потеря после 2018 г. около 3850 пар минимум).

В Казахстане существует ряд актуальных угроз для степного орла:

- утрата и деградация местообитаний;
- поражение током на ЛЭП;
- сокращение обеспеченности пищевыми ресурсами;
- целевое и непреднамеренное отравление;
- намеренный отстрел и добывание охотниками.

Растущую потенциальную угрозу представляют генерирующие объекты ветровой и (в меньшей степени) солнечной энергетики.

Сокращение количества и/или доступности кормовых ресурсов на сегодня играет ведущую роль в снижении численности вида. На юге и юго-востоке Казахстана наблюдается затяжная депрессия численности грызунов, коснувшаяся всех видов – от большой песчанки (*Rhombomys opimus*) и жёлтого суслика (*Spermophilus fulvus*) до полёвок (*Microtus socialis*) (Карякин и др., 2022). Севернее, например, в Калбинском нагорье, кормовая база степного орла состоит из краснощёкого и длиннохвостого суслика (*Spermophilus erythrogenys*, *S. undulatus*), алтайского цокора (*Myospalax myospalax*), степной и алтайской пищухи (*Ochotona pusilla*, *O. alpina*) (Смелянский и др., 2006). Тут не наблюдается такой катастрофической депрессии в популяциях грызунов, что способствует сохранению достаточно стабильной локальной гнездовой группировки степного орла.

Помимо гнездования на территории Казахстана во время летних кочёвок перемещается большое количество неполовозрелых особей (Карякин и др., 2019). Кочующие особи предпочитают находиться в богатых пищевыми ресурсами районах, преимущественно Центрального и Западного Казахстана, что видно по данным телеметрии. Также степные орлы из России, Западной Монголии и Северо-Западного Китая летят через Казахстан. Например, на миграции только через Каратау встречается 15536 (13584–17942) особей (Карякин и др., 2021), а в целом через Казахстан может пролетать до 90% всей мировой популяции вида.

Казахстан является ключевой страной в сохранении степного орла и природоохранным организациям необходимо усилить мероприятия, направленные на этот вид. Тем более, что список угроз продолжает увеличиваться.

ҚАЗАҚСТАНДА ДАЛА ҚЫРАНЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Пуликова Г.И. («Биоалуантүрлілікті зерттеу және сақтау орталығы» ҚҚ, Астана, Қазақстан)

Каптёнкина А.Г. («Биоалуантүрлілікті зерттеу және сақтау орталығы» ҚҚ, Астана; «ҚР Білім және ғылым министрлігінің Зоология институты» РМК, Алматы, Қазақстан)

Смелянский И.Э. («Қазақстан биоалуантүрлілікті сақтау ассоциациясы» РҚБ), Астана, Қазақстан; «Сибэкоцентр» ЖШҚ, Новосибирск, Ресей)

Зиневич Л.С. (ФМБМ «БФЗИ Экология», Мәскеу, Ресей)

Николенко Э.Г., Карякин И.В. (Қанатты жыртқыштарды зерттеу және сақтау ресейлік желісі; «Сибэкоцентр» ЖШҚ, Новосибирск, Ресей)

Контакт:

Генриетта Пуликова
genriyetta.pulikova@gmail.com

Алёна Каптёнкина
alyonakaptyonkina@gmail.com

Илья Смелянский
orria@yandex.ru

Людмила Зиневич
lzinevich@gmail.com

Эльвира Николенко
elviranikolenko@gmail.com

Игорь Карякин
ikar_research@mail.ru

Ұсынылатын дәйексөз: Пуликова Г.И., Каптёнкина А.Г., Смелянский И.Э., Зиневич Л.С., Николенко Э.Г., Карякин И.В. Қазақстанда дала қыранының қазіргі жағдайы. – Пернатые хищники и их охрана. 2023. Спецвып. 2. С. 247–252. DOI: 10.19074/1814-8654-2023-2-247-252 URL: <http://rrcn.ru/ru/archives/35051>

Дала қыранысыз (*Aquila nipalensis*) Қазақстанды сипаттау мүмкін емес. 2018 жылы жүргізілген соңғы бағалауға қатысты, елімізде 20950–31570 жвп вялады (ғаламдық популяцияның 68,5–82,2%). Қазақстандық популяциясының саны кем дегенде 1990-шы жылдардан бастап тұрақты түрде қысқарып келеді (Карякин, 2018). Қазіргі таңда дала қыранының қазақстандық таралу аймағында жайсыз үрдіс байқалады, бірақ тұрақты және географиялық репрезентативті бақылаудың болмауынан санның қысқару қарқынын дұрыс бағалау мүмкіндігі жоқ.

Қазақстанда вя салатын дала қырандары үш вялау топқа біркелкі бөлінбеген: батыс, орталық және шығыс.

Ең ірісі – батыс – түрдің популяциялық өзегі. 2006 жылы онда 12273–29566 жвп дала қыраны болды, орташа есеппен 20658 жвп (Карякин, Новикова, 2006). Қазіргі уақытта бағалау 10–25 мыңды құрайды, орташа есеппен 17,2 мың жвп (-16,7%), алайда Жайық асты үстірті мен Оңтүстік Мұғалжарда, Еділ-Жайық өзенаралығындағы бірнеше вя салатын топтың жағдайы белгісіз, соңғы 10 жылда ол жақта бақылау жүріп жатқан жоқ, сондықтан бұл бағалау да түрдің нақты санынан жоғары болуы ықтимал.

Ақтөбе облысында қолайсыз үрдіс орын алды. Эрекетті вялардың үлесі (белсенді және қордағы) біртіндеп азая бастады: 2010 жылы 81%, 2012 жылы 68%, 2015 жылы 57%, 2017

жылы 41,5%. 2017 жылы жойылған вялар үлесі (бұзылған және өртенген) жоғары пайызда болды – 14%, алайда ертерек өткізген зерттеулерде ол 1,6% дан 6% дейін құбылмалы болды. 2017 жылы жемісті вяға 1,58±0,61 балапаннан келді (біздің деректер). 2018–2023 жылдары Ақтөбе облысында басқа авторлар да бақылау жүргізді. (Брагин, қаз. жинақ). Эрекетті вя үрдісі 2018 жылы 35,94%, 2019 жылы 14,67%, 2021 жылы 21,43%, 2022 жылы 15,74%, 2023 жылы 21,26% құрады. Авторлар дала қыраны санының біртіндеп төмендеу беталысы байқалатынын айтты. Балапандардың ең көп мөлшері 2019 жылы байқалды (жемісті вяға 2,1±0,23 балапаннан), ең азы 2021 жылы (жемісті вяға 1,7±0,16 балапаннан келді).

Үстірттің солтүстік шыңында (Доньыстау шыңы, Желтау қыраты және Шөлқара қырқасы) 2018–2019 жылдары дала қыранының 14 вялау шебі орны анықталды (оның 6 тұрғылықты, 3 сәтсіз көбеюге ұшыраған) (Смелянский және б., 2020). Жемісті вяларда 1–2 балапаннан келді. Нақты вя салу тығыздығы (1,3 жвп/100 км²) шамадан едәуір төмен болды.

2022 жылы Жайық өзенінен батысқа ағынсыз Ащыөзек өзені алабында бақылау басталды. (Смелянский және б., қаз. жинақта). 36% эрекетті вя ғана белгіленді. Орташа балапан саны – 1,69±0,79 (*n*=16). 2023 ж. эрекетті вя 31% көрсетті, оның ішінде 22% сәтті көбейді.

Донызтаудын ақтөбелік бөлігінде 2022 жылы тексерілген 13 вялау шептің біреуінде ғана вя табылды, 12 шеп (92%) түрғын емес болып шықты. Қырандар 11 шепте байқалды (85%) (Смелянский және б., қаз. жинақта).

Орталық Қазақстанда (Қарағанды облысы) 2007 жылдан 2017 жылға дейін түрдің саны 27,08 % төмендеді. 2017 жылы өңірде 4794-ден 5814-ге вя салатын жүп, орташа есеппен 5275 жүп саналды (Карякин және б., 2017). 2018 жылы бақылау нәтижесі бір жыл ішінде санның 222 ден 548 дараға дейін екпіндей төмендеуін растады (Карякин және б., 2019а).

2006 жылы шығыстағы Қалба таулы өлкесі келесідей бағаланды: 1200 вя салатын жүп, балапан мөлшері $2 \pm 0,53$ ($n=8$) (Смелянский және б., 2006). 2009 жылы Солтүстік Балқаш манында түрдің саны 460 жүп деп есептелді. Балапан мөлшері $1,9 \pm 0,5$ ($n=15$) болды (Барашкова және б., 2009). 2012–2013 жылдары зерттеушілер $2 \pm 0,9$ ($n=7$) жумыртқа/балапанды көрсетті (Барашкова, Смелянский 2014). 2020 жылы бүкіл Шығыс Қазақстан облысында дала қыраны саны 1110-ден 2368 жүпқа дейін, орташа 1617 жүпты құрады. Балапан саны – жемісті вяға 1 балапаннан келді ($n=11$). 2020 жылғы зерттеулерге қатысты, Қазақстандағы түрдің таралу аймағы популяциясының өнімділігі ен төмен көрсеткішті берді (Пуликова және б., 2021).

2023 жылы да осы үрдіс сақталды. Жетісу Алатауының солтүстік тау етегінде біз тек 2 эрекетті вяны байқадық. Солтүстікке қарай бет алғанда, эрекетті вялар Балқаш-Алакөл ойысын кесіп өткеннен кейін байқала бастады, бірақ өнімділік денгейі өте төмен. Солтүстікке қарай Қалба таулы өлкесінде бұл көріністе біршама тұрақтылық бақыланды.

Қазір дала қыраны вя салатын аймағынан шалғай телім, эсіресе шөлді және шөлейтті жерлер шығарылды, соның салдарынан аймақтың тарылғаны байқалады. Осыны ескере отырып, 2023 жылғы жағдай бойынша саны 16750–28070 вя салатын жүпқа бағаланды (2018 жылдан кейінгі шығын кем дегенде шамамен 3850 жүп).

Қазақстанда дала қыранына бірқатар өзекті қатер бар:

– мекен ортасының жойылуы және деградациясы;

– ЭЖЖ тоқтан зақымдануы;

– азық қорымен қамтамасыз етілудің азаюы;

– мақсатты және байқаусызда улануы;

– аншылардың әдейі атуы және аулауы.

Жел және (аз дәрежеде) күн энергиясын өндіретін объектілер өсе түскен ықтимал қауіп төндіреді.

Жем-шөп қорының қолжетімділігі және/немесе мөлшерінің кемуі бүгінгі күні түр санының азаюына тікелей эсер етеді. Қазақстанның онтүстігі мен онтүстік-шығысында кеміргіштер санының созылмалы тоқырауы көрініс алады, ол барлық түрге қатысты – үлкен құмтышқан (*Rhombomys opimus*) мен зорманнан (*Spermophilus fulvus*) бастап тоқалтиске (*Microtus socialis*) дейін (Карякин және б., 2022). Солтүстікте, мысалы Қалба таулы өлкесінде дала қыранының азық қоры қызылұрт саршұнақ және ұзынкүйрек саршұнақтан (*Spermophilus erythrogenys*, *S. undulatus*), алтай момақанынан (*Myospalax myospalax*), дала және алтай шақылдағынан (*Ochotona pusilla*, *O. alpina*) тұрады (Смелянский және б., 2006).

Мұнда кеміргіштер популяциясында анағұрлым апатты тоқырау жоқ, бұл дала қыранына тұрақты жергілікті вя салатын тобын сақтауға ықпал етеді.

Қазақстан аумағында вя салудан бөлек жазғы көшіп қону кезінде жыныс мүшелері жетілмеген даралардың көп мөлшері қоныс аударады (Карякин және б., 2019b). Көшпелі құстар негізінен азық қорға бай аудандарда, эсіресе Орталық және Батыс Қазақстанда қоныстағанды жөн көреді, бұл телеметрия деректері бойынша бақыланды. Сондай-ақ Ресей, Батыс Монғолия және Солтүстік-Батыс Қытай дала қырандары Қазақстан арқылы ұшады. Мысалы, қоныс аударғанда тек бір Қаратау арқылы 15536 (13584–17942) дара (Карякин және б., 2021), ал жалпы түрдің бүкіл ғаламдық популяциясының 90% Қазақстан арқылы ұша алады.

Дала қыранының сақтауда Қазақстанның алатын орны аса зор және табиғатты қорғау ұйымдарына осы бағытта қолданатын шараларды күшейту қажет. Төнер қауіп тізімі артып келетіні тағы бар.